

¡BOMBA!

Encomendarse a poderes
allende los terrenales
para conjurar fatales
crímenes contra mujeres...

K'uintsil

Jueves 6 de marzo de 2025

CAMPECHE · YUCATÁN · QUINTANA ROO · AÑO 10 · NÚMERO 2432 · www.lajornadamaya.mx

Ajxak'al máako'ob tu jelbeso'ob u genéticail ch'o'ob piimpim u tso'ots je'el bix u ti'al mamut lanudo

Ts'íib yéetel oochel Ap / p 20

U ch'éejel kuxtale' láayli' u yúuchule', ba'ale' ajxak'al xooko'ob ti' u mola'ayil biotecnología' Colossal Biosciences táan u ts'áakubáaj u ka' liik'sik úuchben ba'alche'ob: táan u jelbesa'al genéticamente kuxa'an ba'alche'ob óoli' je'ex le uláak' ba'alche'ob ts'o'ok u ch'éejelo'ob je'el bix mamut lanudo.

Mamuts lanudose' yanchaj ti' siis tundra k'áax tu lu'until Europa, Asia yéetel América del Norte tak ka'aj ch'éejo'ob kex walkil 4 mil ja'abo'ob paachil.

Colossale' tu ts'áaj k'ajóoltbil tu ja'abil 2021e', yaan u tuukulil u

beetik jump'éeel noj meyaj ti'al u ka' kuxkiinsik mamut lanudo, yéetel tu pachil k'iine', dodo ch'iich'. Desde túun le k'iino'ob je'elo', mola'aye' ts'o'ok u jach ts'áak u yóol ti'al u ch'úuktik ba'axo'ob k'a'anan wa u chiikulalo'ob ba'alche'ob ts'o'ok u ch'éejelo'ob, ikil u yáantikubáaj yéetel u xaak'alil úuchben ADN, ti'al beyo' u "k'exik genéticamente kuxa'an ba'alche'ob"; tu ya'alaj máax ejecutivo jo'olbesaj Ben Lamm.

Yaan xa'ak'an tuukulo'ob ti' uláak' ajxak'al xooko'ob, tumen ma' ojéela'an wa le ba'ax ku yóota'al beetbile', je'el u yáantaj ti'al u ts'aatáanta'al kuxtal.

"U jaajile' ma' táan a sutik u kuxtal mixba'al; ma' táan u sutik kuxtal yanchaj te'el úuchben k'iino'obo'", tu ya'alaj Christopher Preston, juntúul máak jach kaambanaja'an yóok'olal kuxtal yéetel yóok'ol kaab tu noj najil xook Universidad de Montana, máax ma' táakpaj te'el xak'al xooko'ob.

Le martes máanika', Colossale' tu k'a'aytaj ajxak'al xooko'ob ku meyajob yiknalo'obe' tu paklan jelbeso'ob ukp'éeel u genesil u embrionesil ch'o', ti'al u beetiko'ob u yantal uláak' ch'o'ob yéetel u chowak yéetel piimtak tso'otso'ob. Ti' le ch'o'oba' yaan u tso'otselo'obe'

pata'ab u k'aaba' beey "ratón lanudo Colossal".

Ba'ax jóok' ti' le meyajob, jts'a'ab k'ajóoltbil Internet, ba'ale' ma' jóok'sa'ak ti' pikil ju'unil, mix xan xak'alta'an tumen uláak' ajxak'al máako'obi'. Ba'ale' u genéticail ch'o'e' desde 1970 ka'aj káaj u jelbesa'al. Túumben nu'ukulo'ob xaak'al je'el bix CRISPR "maas séeba'an u beetik yéetel ma' talami'", tu ya'alaj Lynch.

U ajxak'al xook máako'ob Colossale' tu xak'alto'ob u baseil datos ADN ti' u genesil ch'o'ob ti'al u kaxta'al máakalmáak genes yana ba'al u yil yéetel tso'ots beyxan bix u yúuchul metabolismo tu tsaatsel.